

การพัฒนาทางการเงินและความยากจน: กรณีศึกษาในประเทศไทย
(Financial Development and Poverty: Case Study of Thailand)

อรรถสุตา เลิศกุลวัฒน์¹ และ ฐิติมา พุฒิตานนท์²
Attasuda Lerskullawat¹ and Thitima Puttitanun²

Received: January 13, 2022

Revised: April 16, 2022

Accepted: April 29, 2022

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ศึกษาถึงผลกระทบของการพัฒนาทางการเงินทั้งการพัฒนาทางธนาคาร และตลาดทุนต่อความยากจน โดยใช้ข้อมูล 77 จังหวัดในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2550 จนถึง พ.ศ. 2563 ทั้งในภาพรวมทั้งประเทศ และในรายภาคในประเทศไทยได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ โดยใช้การประมาณการผ่าน Panel Data Model ด้วยวิธี Fixed/Random Effect ผลการศึกษาพบว่าการพัฒนาทางการเงินทั้งการพัฒนาทางธนาคาร และตลาดทุน ทำให้ความยากจนในประเทศไทยลดลงทั้งในภาพรวมทั้งประเทศ และในรายภูมิภาคในประเทศไทย โดยส่งผลกระทบที่ค่อนข้างมากในภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือเมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่นที่ส่งผลกระทบที่น้อยหรือไม่ส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญ ผลของการศึกษาสามารถใช้เป็นแนวทางให้กับรัฐบาลในการวางเป้าหมาย และยุทธศาสตร์ในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ และเป็นแนวทางในการออกแผนการพัฒนาทางการเงินในอนาคต

คำสำคัญ: การพัฒนาทางการเงิน การพัฒนาทางธนาคาร การพัฒนาทางตลาดทุน ความยากจน ประเทศไทย
ข้อมูลพาแนล

ABSTRACT

This study examines the effect of financial development in both banking and capital market development on poverty in Thailand using 77 provincial data from 2007 to 2020 at the country levels and all regions of Thailand, namely, the Northern, the Central, the Northeastern,

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Assistant Professor, Faculty of Economics, Kasetsart University, E-mail: fecoadl@ku.ac.th

² รองศาสตราจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Associate Professor, Faculty of Economics, Kasetsart University, E-mail: fecotmp@ku.ac.th

and the Southern. Using panel data model with fixed/random effect, this study finds that financial development, both in banking sector and capital market development, reduce poverty in Thailand and at the regional-level in Thailand, especially in the Northern and North-eastern regions compared to other regions which have lower effect or insignificant effect. The result can lead to policy implications for government in planning economic and social development, as well as financial development strategies in the future.

Keywords: Financial Development, Banking Sector Development, Capital Market Development, Poverty, Thailand, Panel Data

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความยากจนเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญของประเทศต่างๆ รวมถึงประเทศไทยซึ่งเป็นหนึ่งในประเทศกำลังพัฒนา โดยความยากจน หมายถึง ภาวะที่เกิดความไม่เพียงพอหรือขาดแคลนในความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีพ ซึ่งความยากจนนั้นถูกวัดจากระดับค่าใช้จ่ายหรือรายได้ที่อยู่ต่ำกว่าระดับขั้นพื้นฐานที่สามารถดำรงชีพได้หรือต่ำกว่า เส้นความยากจน (Poverty Line) ซึ่งเป็นเส้นที่แสดงถึงระดับค่าใช้จ่ายหรือรายได้ในการซื้อสินค้าและบริการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีพ โดยหากบุคคลมีระดับของรายจ่ายหรือรายได้ที่ต่ำกว่าเส้นความยากจนจะแสดงว่าบุคคลนั้นเป็นคนจน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560) โดยตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) เป็นต้นมา การลดความยากจนได้ถูกระบุเป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักของประเทศซึ่งเน้นการพัฒนาผ่านยุทธศาสตร์การพัฒนาชนบท และเมืองอย่างยั่งยืน โดยมุ่งแก้ไขปัญหาคความยากจน และเพิ่มโอกาสของคนจนในการเข้าถึงบริการของรัฐ โดยในแผนพัฒนาฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) และฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) รัฐยังคงเน้นการพัฒนาชุมชนและแก้ไขปัญหาความยากจนผ่านยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมในสังคม รวมถึงพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และคุณภาพชีวิตในชนบท และต่อเนื่องจนถึงฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ความยากจนได้ถูกกำหนดเป็นเป้าหมายหลักผ่านยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในสังคม และถูกกำหนดอยู่ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ในด้านการสร้างโอกาส และความเสมอภาคทางสังคมอีกด้วย (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) จากข้อมูลในประเทศไทยพบว่าจำนวนคนจนลดลงจาก 12.72 ล้านคนในปีพ.ศ. 2550 เป็น 4.80 ล้านคนในปีพ.ศ. 2563 และสัดส่วนคนจนลดลงจากร้อยละ 20.04 ในปีพ.ศ. 2550 เป็นร้อยละ 6.84 ในปีพ.ศ. 2563 และพบว่าสัดส่วนคนจนในรายภาคมีแนวโน้มที่ลดลงทุกภาค โดยลดลงร้อยละ 8.9, 19.16, 18.7 และ 7.71 ในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564)

ถึงแม้ว่าความยากจนโดยรวมมีแนวโน้มที่ลดลง อย่างไรก็ตามปัญหาความยากจนยังคงเป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยนอกจากปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่สามารถส่งผลต่อความยากจนแล้ว การพัฒนาทางการเงินถือเป็นหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญที่สามารถส่งผลกระทบต่อความยากจนได้ โดยการพัฒนาทาง

การเงินทั้งการพัฒนาทางธนาคาร และตลาดทุน สามารถส่งผลให้ความยากจนลดลงได้ เนื่องจากการพัฒนาทางการเงินดังกล่าวจะทำให้เกิดการขยายตัวของสินเชื่อ และเพิ่มโอกาสของประชาชนในการเข้าถึงเงินทุน ซึ่งส่งผลให้ประชาชนมีรายได้มากขึ้น และความยากจนลดลง (Beck et al., 2007; Kaidi and Mensi, 2018) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาทางการเงินอาจส่งผลให้ความยากจนในประเทศเพิ่มขึ้นได้ โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนาที่การพัฒนาทางการเงินยังคงอยู่ในระดับต่ำ และทำให้ประชาชนยังคงเข้าถึงเงินทุนได้ต่ำ และมีความยากจนที่สูงขึ้น (Olohunlana and Dauda, 2019) นอกจากนี้การพัฒนาทางการเงินอาจส่งผลให้ความยากจนเพิ่มขึ้นในช่วงเริ่มแรกของการพัฒนา และเมื่อการพัฒนาทางการเงินอยู่ในระดับที่สูงขึ้น ประชาชนจะสามารถเข้าถึงบริการทางการเงินที่มากขึ้น ทำให้ความยากจนลดลงได้หรือมีความสัมพันธ์ในลักษณะเป็นรูปตัว U คว่ำ ได้ (Greenwood and Jovanovic, 1990; Jeanneney and Kpodar, 2011) โดยงานวิจัยที่ผ่านมาได้มีการศึกษาในเรื่องดังกล่าวอย่างแพร่หลาย แต่ส่วนใหญ่จะศึกษาในกรณีกลุ่มประเทศเป็นหลักเช่น กลุ่มประเทศกำลังพัฒนา กลุ่มประเทศในทวีปแอฟริกา เป็นต้น โดยการศึกษาในรายประเทศยังมีค่อนข้างน้อย และสำหรับการศึกษาในประเทศไทยนั้นยังมีจำกัด โดยส่วนใหญ่จะศึกษาในเชิงพรรณนาหรือเน้นเฉพาะปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลต่อความยากจนเฉพาะกลุ่มตัวอย่างเช่น กลุ่มเกษตรกร เป็นต้น โดยไม่ได้ศึกษาถึงผลกระทบของการพัฒนาทางการเงินที่ส่งผลต่อความยากจน (ชูชิต ชายทวีป, 2559; ธนพล สราญจิตร, 2558; ศุภเจตน์ จันทรสาส์น, 2555; อานันท์ชนก สกนธวัฒน์, 2555) ซึ่งในประเทศไทยถือว่ามีการพัฒนาทางการเงินทั้งทางธนาคารและตลาดทุนอย่างต่อเนื่อง โดยธนาคารแห่งประเทศไทยได้ออกนโยบายแผนพัฒนาทางการเงินในระยะที่ 1 (พ.ศ. 2546-2550) โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการระบบการเงินในระดับจุลภาคเพื่อพัฒนาระบบการเงินและสถาบันการเงินในระดับภูมิภาคและรายย่อยและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการเงิน, ในระยะที่ 2 (พ.ศ. 2553-2558) ได้มีการขยายขอบเขตธุรกิจธนาคารพาณิชย์มากขึ้นผ่านการอนุญาตให้สามารถขยายสาขาได้เสรี และขยายขอบเขตธุรกิจในการบริหารกองทุนรวมและร่วมลงทุน และมีการพัฒนาตลาดทุนเช่น สนับสนุนให้ SMEs ทำธุรกรรมผ่านตลาดทุน การเปิดซื้อขายผลิตภัณฑ์ทางการเงินใหม่ (Interest Rate and Bond Futures) และสนับสนุนให้ประชาชนเข้าถึงบริการทางการเงินได้มากขึ้นและในระยะที่ 3 (พ.ศ. 2559-2563) ได้มีการส่งเสริมการบริการทางการเงินและการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์ และอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์ประกอบธุรกิจบริการทางการเงินอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น โดยดัชนีที่วัดการพัฒนาด้านธนาคารและตลาดทุนได้แก่ ปริมาณเงินให้กู้ภาคเอกชนของธนาคารพาณิชย์ต่อ GDP และสัดส่วนของมูลค่าตามราคาตลาดโดยรวมของหลักทรัพย์ในตลาดหุ้นต่อ GDP นั้น เพิ่มขึ้นร้อยละ 38.8 และ 33.27 ตามลำดับระหว่างปี พ.ศ. 2550-2563 (Bank of Thailand, 2020) ดังนั้น จะเห็นว่าประเทศไทยมีการพัฒนาทางการเงินอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาถึงผลกระทบของการพัฒนาทางการเงินที่มีต่อความยากจนโดยใช้กรณีศึกษาในประเทศไทยซึ่งที่ผ่านมายังไม่ได้ได้รับความสนใจในการศึกษาเท่าที่ควร โดยจะพิจารณาทั้งการพัฒนาทางธนาคารและตลาดทุนเพื่อให้การศึกษามีความครอบคลุมในทั้งระบบการเงิน อีกทั้งจะศึกษาผลกระทบดังกล่าวในรายภาคในประเทศไทยอีกด้วย ซึ่งงานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ทั้งในด้านการต่อยอดองค์ความรู้ทางวิชาการในเรื่องดังกล่าวที่ยังไม่ได้รับความนิยมในการศึกษามากนัก และเป็นประโยชน์ในเชิงข้อเสนอแนะทางนโยบายเศรษฐกิจและสังคมในการลดความยากจน ตลอดจนเป็นแนวทางที่สามารถพัฒนาด้านตลาดการเงินและสถาบันการเงินต่อไปในอนาคต

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. ศึกษาถึงผลกระทบของการพัฒนาทางการเงินทั้งการพัฒนาทางธนาคารและตลาดทุนที่มีต่อความยากจนในประเทศไทยในภาพรวม
2. ศึกษาถึงผลกระทบของการพัฒนาทางการเงินทั้งการพัฒนาทางธนาคารและตลาดทุนที่มีต่อความยากจนในรายภาคในประเทศไทยได้แก่ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้จะใช้ข้อมูลทุติยภูมิรายปีในรายจังหวัดทั้ง 77 จังหวัดในประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2550-2563 โดยเป็นข้อมูลแบบพาแนล (Panel Data) รวมทั้งสิ้น 1,073 กลุ่มตัวอย่าง¹ โดยการศึกษาในครั้งนี้ จะใช้ทั้งข้อมูลรายจังหวัดโดยรวม และข้อมูลรายภาคซึ่งอ้างอิงการจำแนกภูมิภาคในประเทศไทยตามสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2564)

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเงินและความยากจน

การพัฒนาทางการเงิน สามารถส่งผลต่อความยากจนได้ โดย Kaidi and Mensi (2018) กล่าวว่า การพัฒนาทางการเงินซึ่งประกอบด้วยการพัฒนาหลักคือ การพัฒนาทางธนาคารและการพัฒนาทางตลาดทุน จะทำให้ความยากจนลดลงได้ โดยการพัฒนาทางธนาคาร จะทำให้เกิดการขยายขนาดและการให้บริการของธนาคาร เช่น การปล่อยสินเชื่อ การออกผลิตภัณฑ์การลงทุนทางการเงินใหม่ ซึ่งทำให้ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงการบริการทางการเงิน สินเชื่อ และผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่หลากหลายมากขึ้น ทำให้สภาพคล่องทางการเงินและรายได้ของประชาชนเพิ่มขึ้น และส่งผลให้ความยากจนลดลง อีกทั้งการพัฒนาของตลาดทุน จะทำให้มีการขยายขนาดของตลาดทุนรวมถึงการซื้อขายในสินทรัพย์ทางการเงินที่มากขึ้นซึ่งทำให้นักลงทุนรวมถึงประชาชนสามารถหาแหล่งเงินทุนได้มากขึ้นในการลงทุนในตราสารทางการเงินและผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่หลากหลาย ซึ่งจะเพิ่มสภาพคล่องให้กับนักลงทุน เกิดการลงทุนเพื่อเพิ่มผลิตภาพ และการลงทุนในกิจการที่มากขึ้น ทำให้รายได้เพิ่มขึ้น และความยากจนลดลง (Jalilian and Kirkpatrick, 2001; Beck et al., 2007)

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาทางการเงินอาจทำให้ความยากจนเพิ่มขึ้นได้ โดย Olohunlana and Dauda (2019) และ Jeanneney and Kpodar (2011) กล่าวว่า การพัฒนาทางการเงินทั้งทางด้านธนาคารและตลาดทุน จะทำให้ความสามารถของประชาชนในการเข้าถึงเครดิต การลงทุนในตลาดทุน และการเข้าถึงบริการทางการเงิน ยังคงอยู่ในระดับต่ำโดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนาที่การพัฒนาทางการเงินยังคงอยู่ในระดับต่ำ ทำให้การให้บริการของธนาคารและตลาดทุนรวมถึงผลิตภัณฑ์ทางการเงินอาจยังไม่เพียงพอ อีกทั้งการพัฒนาทางการเงินอาจนำไปสู่ความเปราะบางทางการเงิน ซึ่งเกิดจากการปล่อยสินเชื่อที่มากเกินไปโดยเฉพาะแก่ลูกหนี้คุณภาพต่ำ และการลงทุนในสินทรัพย์เสี่ยงที่มากขึ้น ซึ่งอาจเกิดความเสียหายในการผิดชำระหนี้และกลายเป็นวิกฤติทางการเงินซึ่งส่งผลต่อการลงทุนที่ลดลง เกิดการว่างงาน เศรษฐกิจตกต่ำ และความยากจนมากขึ้นได้

---

¹ จังหวัดบึงกาฬมีข้อมูลเริ่มจากปี พ.ศ. 2555

นอกจากนี้ Greenwood and Jovanovic (1990) และ Olohunlana and Dauda (2019) กล่าวว่า การพัฒนาทางการเงินสามารถส่งผลกระทบต่อความยากจนในลักษณะของรูปตัว U คว่ำ (Inverted-U shape) ได้ โดยการพัฒนาทางการเงินจะส่งผลให้ความยากจนเพิ่มขึ้นในช่วงแรกเนื่องจากการพัฒนาทางการเงินในช่วงแรกยังมีค่อนข้างน้อยโดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา ทำให้การเข้าถึงเงินทุนของประชาชน สถาบันการเงิน และผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่ให้บริการยังมีจำกัด แต่เมื่อการพัฒนาทางการเงินเพิ่มสูงขึ้น ประชาชนโดยเฉพาะผู้รวยย่อยจะเข้าถึงบริการทางการเงินมากขึ้นผ่านการขยายสินเชื่อจากธนาคาร การออกผลิตภัณฑ์ และการลงทุนในตลาดทุนที่เพิ่มขึ้น ดังนั้นเมื่อการพัฒนาทางการเงินอยู่ในระดับที่สูงขึ้นแล้ว จะลดความยากจนลงได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยส่วนใหญ่พบว่าการพัฒนาทางการเงิน ให้ความยากจนลดลง Donou-Adonsou and Sylwester (2016) และ Jalilian and Kirkpatrick (2005) พบว่าการพัฒนาทางธนาคารส่งผลให้ความยากจนลดลงในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ผลเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ Boukhatem (2015) ในกลุ่มประเทศรายได้ต่ำ และปานกลาง Jeanneney and Kpodar (2011) พบว่าการพัฒนาทางธนาคารในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา จะทำให้ประชาชนเข้าถึงบริการทางการเงินและสินเชื่อได้มาก ซึ่งทำให้ความยากจนลดลง และ ระดับการศึกษาที่มากขึ้น จะทำให้ความยากจนลดลงไปด้วย Cepparulo et al. (2016) และ Lassoued (2018) พบเพิ่มเติมว่า ผลดังกล่าวจะมากขึ้นเมื่อประเทศมีการพัฒนาทางการเงินในระดับต่ำ ในกรณีศึกษารายประเทศ Inoue and Hamori (2012) และ Ayyagari et al. (2019) พบว่าการพัฒนาทางธนาคาร จะทำให้ความยากจนลดลง ใน บังคลาเทศ อินเดีย และอินโดนีเซียตามลำดับ ผลที่ได้สอดคล้องกับ Ran et al. (2020) ในสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งพบว่าผลดังกล่าวจะมีมากในภาคที่มีการพัฒนาทางการเงินในระดับที่ต่ำกว่าเมื่อเทียบกับภาคที่มีระดับการพัฒนาทางการเงินที่สูงซึ่งประชาชนมีการเข้าถึงบริการทางการเงิน และสินเชื่ออยู่ก่อนแล้ว

งานวิจัยบางส่วนพบว่า นอกจากการพัฒนาทางธนาคารแล้ว การพัฒนาของตลาดทุนยังสามารถส่งผลให้ความยากจนลดลงได้ Kaidi and Mensi (2018) ศึกษาในกลุ่มประเทศรายได้ปานกลางพบว่าการพัฒนาทางการเงิน ขยายขนาดของธนาคารและตลาดทุนนั้น ให้ความยากจนลดลงอย่างมีนัยสำคัญ อีกทั้งหากมีการเพิ่มขึ้นของระดับการศึกษา การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ จะยิ่งทำให้ความยากจนลดลง Kappel (2010) พบว่าการพัฒนาทางการเงินทั้งในด้านของธนาคารและตลาดทุน ส่งผลให้ความยากจนลดลง โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา

อย่างไรก็ตามมีงานวิจัยบางส่วนพบว่าการพัฒนาทางการเงิน ให้ความยากจนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เช่น Cherif et al. (2008) พบว่าการพัฒนาทางธนาคารในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาและ MENA countries ให้ความยากจนเพิ่มขึ้น ซึ่งอาจเนื่องจากประชาชนยังประสบปัญหาการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและบริการทางการเงิน ผลที่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ Cruz and Imperial (2014) ในฟิลิปปินส์ และ Olohunlana and Dauda (2019) ในไนจีเรีย อีกทั้งมีงานวิจัยบางส่วนโดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาที่พบว่าการพัฒนาทางการเงิน อาจ ให้ความยากจนเพิ่มขึ้นในช่วงแรกของการพัฒนา และลดลงเมื่อการพัฒนาทางการเงินอยู่ในระดับที่สูงขึ้น หรือมีลักษณะของรูปตัว U คว่ำ เช่น Singh and Huang (2011) และ Jauch and Watzka (2015) พบว่าการพัฒนาทางธนาคารในช่วงแรกในกลุ่มประเทศในทวีปแอฟริกาและในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา และพัฒนาแล้วตามลำดับจะให้ความยากจนเพิ่มขึ้นแต่เมื่อพัฒนาดังกล่าวมีมากขึ้น จะทำให้ความยากจนลดลง

สำหรับในประเทศไทยพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่จะศึกษาในเชิงพรรณนา หรือปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความยากจน ผ่านการสำรวจเฉพาะกลุ่มตัวอย่าง ชูชิต ชายทวีป (2559) ศึกษาในเชิงพรรณนาพบว่าการมีส่วนร่วมของ

ประชาชนในสังคม ทรัพยากร นโยบายการขจัดคอร์ปชั่นของรัฐส่งผลให้ความยากจนลดลงได้เช่นเดียวกับ ธนพล สราญจิตร (2558) ที่พบว่าสาเหตุของปัญหาความยากจนได้แก่ การขาดเงินทุนในการผลิต ขาดความรู้ และการว่างงาน และศุภเจตน์ จันทร์สาส์น (2555) ซึ่งพบว่าสาเหตุของความยากจนได้แก่ การศึกษา นโยบาย การพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี อานันท์ชนก สกนธวัฒน์ (2555) ศึกษาจากการสำรวจ และสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่าการศึกษา ผลผลิตต่อไร่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนสินทรัพย์ใน ภาคเกษตร และพื้นที่เพาะปลูก เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความยากจนในครอบครัวชาวนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง

วิธีการดำเนินการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้เก็บข้อมูลทุติยภูมิรายจังหวัดในประเทศไทยจำนวน 77 จังหวัดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550-2563 โดย ข้อมูลของตัวแปรทั้งหมดที่ใช้ในการศึกษาจะแสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลของตัวแปรที่นำมาใช้ในการศึกษาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2550-2563

ตัวแปร	สัญลักษณ์	คำอธิบาย (หน่วย)	แหล่งข้อมูล
ความยากจน	y	สัดส่วนของจำนวนคนจนรายจังหวัด (Headcount ratio) คำนวณจากสัดส่วนของประชากรที่มีรายจ่ายเฉลี่ย ² ต่อคนต่อเดือนต่ำกว่าเส้นความยากจนต่อจำนวนประชากรรายจังหวัดทั้งหมด (ร้อยละ)	สำนักงานสถิติแห่งชาติ
ตัวแปรทางการพัฒนาทางการเงิน			
การพัฒนาทางธนาคาร	FD1	ปริมาณเงินให้กู้ของธนาคารพาณิชย์รายจังหวัดต่อ GPP (Private credit by depository banks to GPP ratio) (ร้อยละ)	ธนาคารแห่งประเทศไทย และสภาพัฒนา
	FD2	จำนวนสาขาของธนาคารพาณิชย์ต่อจำนวนประชากรวัยผู้ใหญ่ทั้งหมดรายจังหวัด 100,000 คน (สาขา/แสนคน)	ธนาคารแห่งประเทศไทย
การพัฒนาทางตลาดทุน	FD3	สัดส่วนของมูลค่าตามราคาตลาดโดยรวมของหลักทรัพย์ในตลาดหุ้นต่อ GDP (Stock market capitalization to GDP) (ร้อยละ)	ธนาคารแห่งประเทศไทย และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
	FD4	สัดส่วนของมูลค่าโดยรวมการซื้อขายในตลาดหุ้นต่อ GDP (Stock market value traded to GDP) (ร้อยละ)	ธนาคารแห่งประเทศไทย และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

² งานวิจัยนี้จะใช้ดัชนีชี้วัดความยากจนในมิติของรายจ่ายเป็นสำคัญเนื่องจากข้อมูลสัดส่วนของจำนวนคนจนรายจังหวัดจะมีเผยแพร่เฉพาะดัชนีชี้วัดความยากจนด้านมิติของรายจ่ายซึ่งชี้วัดจากร้อยละของประชากรที่มีค่าใช้จ่ายต่ำกว่าเส้นความยากจน

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ตัวแปร	สัญลักษณ์	คำอธิบาย (หน่วย)	แหล่งข้อมูล
ตัวแปรทางควบคุมทางเศรษฐกิจและสังคม			
สภาวะเศรษฐกิจ	GPP	อัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมที่แท้จริงรายจังหวัด (Growth of Real Gross Provincial Product) (ร้อยละ)	สำนักงานสถิติแห่งชาติ
ภาวะเงินเฟ้อ	inf	อัตราการเปลี่ยนแปลงของดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไปรายจังหวัด (ร้อยละ)	กระทรวงพาณิชย์
การว่างงาน	unem	อัตราการว่างงานรายจังหวัด (ร้อยละ)	สำนักงานสถิติแห่งชาติ
การศึกษา	ed	จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรไทยรายจังหวัด (ปี)	สภาพัฒนา
การบริการทางการแพทย์	doc	สัดส่วนของจำนวนแพทย์รายจังหวัดต่อจำนวนประชากรรายจังหวัด 100,000 คน (คน/แสนคน)	สำนักงานสถิติแห่งชาติ
โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี	tech	สัดส่วนของจำนวนเครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่มีในครัวเรือนรายจังหวัดต่อจำนวนประชากรรายจังหวัด 100,000 คน (เครื่อง/แสนคน)	สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ที่มา: จากการศึกษา

โดยในส่วนของข้อมูลทางสถิติของตัวแปรที่นำมาใช้ในการศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550-2563 จะแสดงดังตารางที่ 2 ซึ่งแสดงถึงตารางสถิติโดยรวม และตารางที่ 3 ซึ่งแสดงตารางสถิติจำแนกตามรายภาค

ตารางที่ 2 ตารางสถิติโดยรวมของตัวแปรที่นำมาใช้ในการศึกษา

ตัวแปร	Obs	Mean	Std. Dev.	Min	Max
ความยากจน	1,073	14.403	12.113	0.003	74.400
ตัวแปรการพัฒนาทางการเงิน					
การพัฒนาทางธนาคาร					
ปริมาณเงินให้กู้ของธนาคารพาณิชย์รายจังหวัดต่อ GPP (FD1)	1,073	37.980	28.559	3.115	244.548
จำนวนสาขาของธนาคารพาณิชย์ต่อจำนวนประชากรวัยผู้ใหญ่ทั้งหมดรายจังหวัด 100,000 คน (FD2)	1,073	8.183	6.526	1.440	41.759
การพัฒนาทางด้านตลาดทุน					
สัดส่วนของมูลค่าตามราคาตลาดโดยรวมของหลักทรัพย์ในตลาดหุ้นต่อ GDP (FD3)	1,073	85.070	18.674	49.270	109.540
สัดส่วนของมูลค่าโดยรวมการซื้อขายในตลาดหุ้น ต่อ GDP (FD4)	1,073	66.241	16.022	36.400	95.920

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ตัวแปร	Obs	Mean	Std. Dev.	Min	Max
ตัวแปรควบคุมทางเศรษฐกิจและสังคม					
สภาวะเศรษฐกิจ (GPP)	1,073	2.668	5.879	-26.032	42.797
ภาวะเงินเฟ้อ (inf)	1,073	2.295	2.786	-2.687	11.647
การว่างงาน (unem)	1,073	1.107	0.909	0.011	7.249
การศึกษา (ed)	1,073	8.967	0.911	6.460	18.030
การบริการทางการแพทย์ (doc)	1,073	36.562	21.950	5.000	183.127
โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี (tech)	1,073	10,000.040	6,650.111	1,285.148	57,142.860

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางที่ 3 ตารางสถิติของค่าเฉลี่ยของตัวแปรที่นำมาใช้ในการศึกษาจำแนกตามรายภาค

ตัวแปร	ภาคกลาง (Obs = 364)	ภาคเหนือ (Obs = 238)	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (Obs = 275)	ภาคใต้ (Obs = 196)
ความยากจน	9.746	17.740	18.418	13.960
ตัวแปรการพัฒนาทางการเงิน				
FD1	36.092	37.33	39.326	40.113
FD2	11.970	5.800	3.814	9.687
FD3	85.070	85.070	85.070	85.070
FD4	66.241	66.241	66.241	66.241
ตัวแปรควบคุมทางเศรษฐกิจและสังคม				
GPP	2.771	2.171	3.313	2.262
inf	2.099	2.434	2.556	2.110
unem	0.974	1.003	1.230	1.253
ed	9.341	8.567	8.626	9.172
doc	47.198	35.505	24.650	35.451
tech	12,940.030	10,054.590	6,679.662	8,577.336

ที่มา: จากการคำนวณ

จากตารางที่ 2-3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนคนจนมากที่สุดที่ร้อยละ 18.418 รองลงมาคือภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคกลาง ซึ่งอาจเนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือประกอบอาชีพการเกษตร จึงทำให้ประชากรส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำ รวมถึงสภาพทางภูมิศาสตร์ที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ทำให้การประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สร้างรายได้สูงทำได้ยาก สำหรับตัวแปรการพัฒนาทางการเงินในส่วนของปริมาณเงินให้กู้ของธนาคารพาณิชย์รายจังหวัดต่อ GDP ซึ่งสะท้อนถึงการพัฒนาทางธนาคารด้านการขยายขนาดและกิจกรรมของธนาคารพาณิชย์พบว่า มีสัดส่วนที่มากที่สุดที่สุดในภาคใต้ที่ร้อยละ 40.113 รองลงมาคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งทั้งสองภาคอยู่ในระดับที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยที่ 37.980 รองลงมาคือภาคเหนือและภาคกลาง และจำนวนสาขาของธนาคารพาณิชย์ต่อจำนวนประชากรวัยผู้ใหญ่รายจังหวัด 100,000 คน ซึ่งสะท้อนการพัฒนาของธนาคารด้านการเข้าถึงการให้บริการของธนาคารพาณิชย์พบว่า ภาคกลางมีสัดส่วนที่มากที่สุดอยู่ที่ 11.970 โดยสูงกว่าค่าเฉลี่ยที่ 8.183 รองลงมาคือ ภาคใต้ ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และสำหรับการพัฒนาทางตลาดทุน³ ซึ่งชี้วัดจากสัดส่วนของมูลค่าตามราคาตลาดโดยรวมของหลักทรัพย์ในตลาดหุ้นต่อ GDP และสัดส่วนของมูลค่าโดยรวมการซื้อขายในตลาดหุ้นต่อ GDP มีค่าเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 85.070 และ 66.241 ตามลำดับ

ในส่วนของปัจจัยควบคุมพบว่า อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางจะค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยที่ร้อยละ 2.668 รองลงมาคือภาคใต้และภาคเหนือ สำหรับอัตราเงินเฟ้อ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือมีค่าที่ค่อนข้างสูงซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยโดยรวมที่ร้อยละ 2.295 รองลงมาคือภาคใต้และภาคกลาง และอัตราการว่างงานพบว่า ภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่าที่ค่อนข้างสูงโดยสูงกว่าค่าเฉลี่ยโดยรวมที่ร้อยละ 1.107 รองลงมาคือภาคกลาง และภาคเหนือ โดยสำหรับตัวแปรควบคุมทางสังคมพบว่าภาคกลางและภาคใต้จะมีระดับการศึกษาที่สูงโดยสูงกว่าค่าเฉลี่ยโดยรวมที่ 8.967 ปี รองลงมาคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ สำหรับการบริการทางการแพทย์พบว่า ภาคกลางมีสัดส่วนที่สูงที่สุด โดยสูงกว่าค่าเฉลี่ยที่ 36.562 รองลงมาคือภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามลำดับ สำหรับโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีพบว่า มีค่าที่ค่อนข้างสูงในภาคกลางและภาคเหนือซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยโดยรวมที่ 10,000.040 รองลงมาคือ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลกระทบของการพัฒนาทางการเงินทั้งการพัฒนาทางธนาคารและตลาดทุนที่มีต่อความยากจนในประเทศไทยในภาพรวม

ในการศึกษาผลกระทบของการพัฒนาทางการเงินทั้งการพัฒนาทางธนาคารและตลาดทุนที่มีต่อความยากจนในประเทศไทยซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ของการวิจัยจะทำการประมาณการแบบจำลองดังนี้

³ เนื่องจากข้อมูลดัชนีการพัฒนาทางตลาดทุนไม่ได้เผยแพร่ในรายจังหวัด ดังนั้นข้อมูลของดัชนีการพัฒนาตลาดทุนจะใช้ข้อมูลโดยรวมทั้งประเทศแทน

$$y_{i,t} = \alpha_i + \beta_1 FD_{i,t} + \beta_2 GPP_{i,t} + \beta_3 inf_{i,t} + \beta_4 unem_{i,t} + \beta_5 ed_{i,t} + \beta_6 doc_{i,t} + \beta_7 tech_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad (1)^4$$

โดย i คือ ตัวชี้วัดของแต่ละจังหวัด; t คือ ระยะเวลา; α_i คือ individual province fixed effect; $\varepsilon_{i,t}$ คือค่า error term; $y_{i,t}$ คือสัดส่วนของจำนวนคนจนรายจังหวัดซึ่งสะท้อนถึงร้อยละของจำนวนคนจนในแต่ละจังหวัด; $FD_{i,t}$ คือดัชนีการพัฒนาทางการเงิน โดยงานวิจัยนี้จะอ้างอิงการพัฒนาทางการเงินตามเกณฑ์ของโครงสร้างของระบบการเงินอ้างอิงจาก Beck et al. (2008) ซึ่งแบ่งการพัฒนาออกเป็น 2 ประเภทหลักคือการพัฒนาทางธนาคารและการพัฒนาทางตลาดทุน โดยจะประมาณการสมการแต่ละสมการแยกตามประเภทของการพัฒนาทางการเงิน โดยสำหรับดัชนีการพัฒนาทางการเงินแต่ละประเภทรูปแบบจะอ้างอิงจากงานวิจัยที่ผ่านมา (Cherif et al., 2008; Kappel, 2010; Donou-Adonsou and Sylwester, 2016; Olohunlana and Dauda, 2019; Cepparulo et al., 2016) ดังนั้น *ดัชนีการพัฒนาทางธนาคาร* ได้แก่ $FD1_{i,t}$ คือปริมาณเงินให้กู้ของธนาคารพาณิชย์รายจังหวัดต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมรายจังหวัดซึ่งสะท้อนถึงการพัฒนาของธนาคารในด้านการขยายขนาดและกิจกรรมการให้บริการของธนาคารพาณิชย์ โดยหากดัชนีนี้เพิ่มขึ้นจะแสดงว่าธนาคารมีความสามารถในการปล่อยสินเชื่อได้มากขึ้นซึ่งสะท้อนว่าขนาดของธนาคารและกิจกรรมการให้บริการของธนาคารมีมากขึ้น และ $FD2_{i,t}$ คือจำนวนสาขาของธนาคารพาณิชย์ต่อจำนวนประชากรวัยผู้ใหญ่ทั้งหมดรายจังหวัด 100,000 คน ซึ่งสะท้อนถึงการพัฒนาของธนาคารในด้านการเข้าถึงการให้บริการของธนาคารพาณิชย์ โดยหากดัชนีนี้เพิ่มขึ้น จะสะท้อนถึงการเข้าถึงการให้บริการของธนาคารที่มากขึ้นเนื่องจากจำนวนสาขาของธนาคารพาณิชย์ในรายจังหวัดมีมากขึ้นเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรในรายจังหวัด โดยเมื่อดัชนี $FD1_{i,t}$ และ $FD2_{i,t}$ เพิ่มขึ้น จะทำให้ธนาคารพาณิชย์สามารถขยายขนาดและกิจกรรมการให้บริการโดยเฉพาะการปล่อยสินเชื่อได้มากขึ้นซึ่งส่งผลให้การเข้าถึงเงินทุนของประชาชนมีมากขึ้น อีกทั้งหากการเข้าถึงการให้บริการของธนาคารมีมากขึ้น จะทำให้เกิดการขยายสินเชื่อโดยเฉพาะกับผู้รายย่อยหรือผู้ที่มีเครดิตต่ำให้มีโอกาสเข้าถึงเงินทุนมากขึ้น สภาพดังกล่าวจะทำให้รายได้ของประชาชนเพิ่มขึ้นและความยากจนจะลดลงได้ อย่างไรก็ตามการพัฒนาทางธนาคารอาจทำให้เกิดความยากจนเพิ่มขึ้นเนื่องจากการพัฒนาทางการเงินโดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนานั้นอาจยังคงอยู่ในระดับต่ำทำให้ความสามารถของประชาชนในการเข้าถึงเครดิตและบริการทางการเงินยังคงจำกัด และธนาคารยังคงจำกัดการให้สินเชื่อและการบริการทางการเงิน และส่งผลให้ความยากจนเพิ่มขึ้น อีกทั้งหากธนาคารไม่ได้มีการบริหาร

⁴ ผลกระทบของการพัฒนาทางการเงินที่มีต่อความยากจนอาจมีลักษณะความสัมพันธ์แบบ non-linear หรือรูปตัว U คำว่า กล่าวคือการพัฒนาทางการเงินในระยะแรกอาจยังส่งผลให้ความยากจนเพิ่มสูงขึ้น และเมื่อการพัฒนาทางการเงินดำเนินไปในระดับที่สูงขึ้นแล้ว จะทำให้ความยากจนลดลงได้ โดยงานวิจัยนี้ได้มีการตรวจสอบความสัมพันธ์ดังกล่าวโดยการเพิ่มตัวแปรกำลังสองของดัชนีการพัฒนาทางการเงิน ($FD^2_{i,t}$) เข้าไปในสมการที่ (1) อย่างไรก็ตามพบว่าตัวแปร $FD^2_{i,t}$ ไม่ส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อความยากจนทั้งในประเทศไทยโดยรวมและในรายภาค ทั้งนี้เครื่องหมายและขนาดของสัมประสิทธิ์ของตัวแปรดัชนีการพัฒนาทางการเงิน ($FD1-FD4$) และตัวแปรควบคุมอื่นๆยังคงมีทิศทาง และขนาดที่คล้ายคลึงกับกรณีการประมาณการดังในสมการที่ (1) ดังนั้นจึงสะท้อนว่าการพัฒนาทางการเงินในประเทศไทยไม่ได้มีลักษณะเป็นรูปตัว U คำว่า และในการศึกษานี้ จึงยึดการประมาณการตามแบบ linear equation เป็นหลัก

จัดการความเสี่ยงที่ดีแล้ว การพัฒนาทางธนาการดังกล่าวอาจส่งผลให้ธนาการมีความเสี่ยงในการผิดชำระหนี้ที่สูงขึ้นซึ่งอาจถูกถามเป็นวิกฤติการเงินและอาจส่งผลต่อการปล่อยสินเชื่อและการลงทุนที่ลดลง และทำให้ความยากจนเพิ่มขึ้นได้ ดังนั้นค่าของ β_1 อาจมีค่าเป็นบวกหรือลบก็ได้

ดัชนีการพัฒนาทางตลาดทุน ได้แก่ $FD3_t$ คือสัดส่วนของมูลค่าตามราคาตลาดโดยรวมของหลักทรัพย์ในตลาดหุ้นต่อ GDP ซึ่งสะท้อนถึงการพัฒนาด้านขนาดของตลาดทุน โดยหากมูลค่าตามราคาตลาดโดยรวมของหลักทรัพย์ในตลาดหุ้นมีมาก จะแสดงถึงตลาดทุนนั้นขยายขนาดเพิ่มขึ้น และ $FD4_t$ คือ สัดส่วนของมูลค่าโดยรวมการซื้อขายในตลาดหุ้นต่อ GDP ซึ่งสะท้อนถึงการเพิ่มขึ้นของขนาด และกิจกรรมในตลาดทุนซึ่งเกิดจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในตลาดทุนและการเข้าถึงการลงทุนในตลาดทุนที่มากขึ้น โดยหากดัชนีนี้เพิ่มขึ้น จะสะท้อนถึงขนาดของตลาดทุนและกิจกรรมในตลาดทุนที่เพิ่มขึ้นซึ่งเกิดจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเงินในตลาดทุน รวมถึงการเข้าถึงการลงทุนในตลาดทุนที่มากขึ้น โดยเมื่อดัชนี $FD3_t$ และ $FD4_t$ เพิ่มขึ้น จะทำให้ธนาการพาณิชย์สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้มากขึ้นผ่านการลงทุนซื้อขายหลักทรัพย์ และสามารถปล่อยกู้ได้มากขึ้น อีกทั้งการพัฒนาของตลาดทุนทั้งการขยายขนาดและกิจกรรม จะทำให้ประชาชนสามารถหาแหล่งเงินทุนมากขึ้นในการลงทุนในผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่หลากหลาย เกิดการเพิ่มขึ้นของรายได้และทำให้ความยากจนลดลง อย่างไรก็ตามการพัฒนาทางตลาดทุนอาจทำให้ความยากจนเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนาที่มีระดับการพัฒนาทางการเงินที่ต่ำซึ่งทำให้การให้บริการของตลาดทุนไม่ได้ทั่วถึงเพียงพอ อีกทั้งการพัฒนาของตลาดทุน อาจก่อให้เกิดภาวะการเก็งกำไรในการลงทุน ทำให้นักลงทุนและธนาการมีความเสี่ยงในการผิดชำระหนี้และมีการลงทุนในสินทรัพย์เสี่ยงที่เพิ่มขึ้น ภาวะดังกล่าวอาจก่อให้เกิดปัญหาวิกฤติการเงินซึ่งส่งผลต่อความยากจนให้เพิ่มขึ้นได้ ดังนั้นค่าของ β_1 อาจมีค่าเป็นบวกหรือลบก็ได้

งานวิจัยนี้ได้ใส่ตัวแปรควบคุมทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่อาจส่งผลต่อความยากจนในประเทศดังนี้⁵ GPP_{it} คืออัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมที่แท้จริงรายจังหวัดซึ่งสะท้อนถึงภาวะเศรษฐกิจรายจังหวัด โดยเมื่อภาวะเศรษฐกิจดีขึ้น จะทำให้การจ้างงาน การประกอบกิจการขยายตัว ส่งผลให้รายได้ของประชาชนเพิ่มขึ้นและความยากจนมีแนวโน้มที่ลดลง ดังนั้นค่า β_2 ควรจะเป็นลบ; inf_{it} คืออัตราเงินเฟ้อทั่วไปรายจังหวัด โดยหากเพิ่มขึ้นจะแสดงว่าราคาสินค้าและบริการสูงขึ้น ซึ่งส่งผลให้อำนาจซื้อของประชาชนและรายได้ที่แท้จริงของประชาชนลดลง ทำให้ความสามารถในการซื้อสินค้าและบริการมาบริโภคลดลงและส่งผลทำให้ความยากจนสูงขึ้น ดังนั้นค่า β_3 ควรจะเป็นบวก; $unem_{it}$ คืออัตราการว่างงานรายจังหวัด โดยเมื่อเพิ่มขึ้น

⁵งานวิจัยนี้ได้พิจารณาตัวแปรควบคุมอื่นได้แก่หนี้สินรายและจำนวนสวัสดิการสังคมรายจังหวัด อย่างไรก็ตามตัวแปรดังกล่าวมีค่าสหสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระสูงเกิน 0.8 ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหา multicollinearity ได้ และตัวแปรหนี้สินรายจังหวัด ไม่ได้มีเผยแพร่ในทุกปีที่ศึกษา ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงใช้ตัวแปรควบคุมดังกล่าวในสมการที่ (1) ในการควบคุมถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจที่อาจส่งผลต่อความยากจนรายจังหวัด อีกทั้งสำหรับตัวแปรการศึกษา ได้มีการพิจารณาตัวแปรอื่นคือจำนวนนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี (รวมถึงม. 6) รายจังหวัดและคะแนน ONET รายจังหวัด อย่างไรก็ตามตัวแปรดังกล่าวไม่ได้มีเผยแพร่ในทุกช่วงปีที่ทำการศึกษา ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงใช้จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรไทยรายจังหวัดเป็นตัวแปรชี้วัดระดับการศึกษาในรายจังหวัดในประเทศไทยแทน

จะทำให้บุคคลมีความสามารถในการหารายได้ลดลง และความสามารถในการอุปโภคบริโภคก็จะลดลงด้วย ทำให้ความยากจนเพิ่มสูงขึ้น ดังนั้นค่า β_4 ควรจะเป็นบวก; $ed_{i,t}$ คือ จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรไทยรายจังหวัด โดยหากตัวแปรนี้เพิ่มขึ้น แสดงถึงการลงทุนในทุนมนุษย์ที่เพิ่มขึ้น ทำให้แรงงานจะมีความรู้ทักษะในการทำงานมากขึ้น รายได้จะสูงขึ้นและส่งผลกระทบต่อความยากจนให้ลดลงได้ ดังนั้นค่า β_5 ควรจะเป็นลบ; $doc_{i,t}$ คือสัดส่วนของจำนวนแพทย์ต่อจำนวนประชากรรายจังหวัด 100,000 คน โดยหากสัดส่วนนี้เพิ่มขึ้น จะสะท้อนว่าความสามารถในการเข้าถึงบริการทางการแพทย์ และสาธารณสุขของประชาชนมีมากขึ้น ทำให้สุขภาพของประชาชนดีขึ้นซึ่งส่งผลเชิงบวกต่อผลิตภาพแรงงานและการหารายได้ให้มากขึ้น และทำให้ความยากจนลดลง ดังนั้นค่า β_6 ควรจะเป็นลบ และ $tech_{i,t}$ คือสัดส่วนของจำนวนเครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่มีในครัวเรือนต่อจำนวนประชากรรายจังหวัด 100,000 คน ซึ่งสะท้อนถึงโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร หากสัดส่วนนี้เพิ่มขึ้น จะแสดงถึงการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีที่สูงขึ้น เกิดการขยายตัวของการผลิต การลงทุน และรายได้สูงขึ้นและความยากจนลดลง ดังนั้นค่า β_7 ควรจะเป็นลบ

ผลกระทบของการพัฒนาทางการเงินทั้งการพัฒนาทางธนาคารและตลาดทุนที่มีต่อความยากจนในรายภาค

เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ในการศึกษาถึงผลกระทบของการพัฒนาทางการเงินทั้งการพัฒนาทางธนาคารและตลาดทุนที่มีต่อความยากจนในรายภาค งานวิจัยนี้จะประมาณการแบบจำลองที่ (1) ข้างต้น โดยแยกตามกลุ่มตัวอย่างในแต่ละภาคได้แก่ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้

การประมาณการแบบจำลองข้างต้นจะใช้วิธีแบบ Panel Data Estimation แบบ Fixed-Effect เนื่องจากในแต่ละจังหวัดอาจมีลักษณะเฉพาะที่เป็นปัจจัยภายนอกที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามแบบจำลองอาจได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอื่นๆที่อาจส่งผลกระทบต่อตัวแปรตาม (Unobserved Effect) ซึ่งทำให้ต้องใช้การประมาณการแบบ Random Effect โดยการเลือกความเหมาะสมของวิธีการประมาณการนั้น จะใช้ Hausman Test เพื่อทดสอบความเหมาะสม โดยหากค่าสถิติของ Hausman Test ไม่ปฏิเสธสมมติฐานหลักที่ว่า u_i ไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระในแบบจำลอง แสดงว่าแบบจำลอง Random Effect มีความเหมาะสม แต่ถ้าปฏิเสธสมมติฐานหลักแสดงว่า Fixed Effect มีความเหมาะสม ทั้งนี้ค่าสถิติของ Hausman Test และการประมาณการแบบจำลองที่เหมาะสมระหว่าง Fixed Effect (FE) กับ Random Effect Model (RE) จะถูกระบุไว้ในท้ายตารางผลการศึกษา

ผลการวิจัย

ตารางที่ 4 ผลกระทบของการพัฒนาทางการเงินทั้งการพัฒนาทางธนาคาร และตลาดทุนที่มีต่อความยากจนในประเทศไทยในภาพรวม

ตัวแปร/ แบบจำลอง	การพัฒนาทางธนาคาร		การพัฒนาตลาดทุน	
	(1)	(2)	(3)	(4)
<i>FD1</i>	-0.222*** (0.048)			
<i>FD2</i>		-0.699* (0.399)		
<i>FD3</i>			-0.205*** (0.024)	
<i>FD4</i>				-0.126*** (0.016)
<i>GPP</i>	-0.001 (0.032)	0.047 (0.030)	0.040 (0.027)	0.036 (0.029)
<i>inf</i>	0.659*** (0.110)	0.888*** (0.116)	0.507*** (0.074)	0.721*** (0.085)
<i>unem</i>	1.777*** (0.440)	2.231*** (0.421)	1.139*** (0.402)	1.801*** (0.417)
<i>ed</i>	-0.446*** (0.043)	-0.249*** (0.018)	-0.343*** (0.026)	-0.489*** (0.027)
<i>doc</i>	-0.045* (0.027)	-0.107*** (0.034)	-0.058** (0.027)	-0.079*** (0.026)
<i>tech</i>	-0.00003 (0.0001)	-0.00006 (0.0001)	5.90e-06 (0.00005)	-5.44e-06 (0.0001)
Observation	1,073	1,073	1,073	1,073
จำนวนจังหวัด	77	77	77	77
Hausman test	64.68***	30.20***	75.15***	49.16***
Model	FE	FE	FE	FE
R ²	0.392	0.354	0.459	0.410

หมายเหตุ: */**/** แสดงถึงระดับนัยสำคัญที่ร้อยละ 10, 5 และ 1 ตามลำดับ, ตัวเลขในวงเล็บ (-) แสดงถึง

ค่า Standard Error

ที่มา: จากการคำนวณ

จากตารางที่ 4⁶ พบว่าการพัฒนาทางธนาคารด้านการขยายขนาดและกิจกรรมการให้บริการของธนาคารพาณิชย์ (*FD1*) และด้านการเข้าถึงการให้บริการของธนาคารพาณิชย์ (*FD2*) ส่งผลในทิศทางลบต่อความยากจนในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญที่ร้อยละ 1 และ 10 ตามลำดับ โดยหากดัชนี *FD1* และ *FD2* เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้สัดส่วนคนจนลดลงร้อยละ 0.222 และ 0.699 ตามลำดับ (คอลัมน์ที่ (1)-(2)) และผลของการพัฒนาทางตลาดทุนในด้านขนาดของตลาดทุน (*FD3*) และด้านของขนาดและกิจกรรมในตลาดทุน (*FD4*) พบว่าส่งผลในทิศทางลบต่อความยากจนในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญที่ร้อยละ 1 โดยหากดัชนี *FD3* และ *FD4* เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้สัดส่วนคนจนลดลงร้อยละ 0.205 และ 0.126 ตามลำดับ (คอลัมน์ที่ (3)-(4)) ในส่วนของตัวแปรควบคุมด้านเศรษฐกิจและสังคมในคอลัมน์ที่ (1)-(4) พบว่า อัตราเงินเฟ้อรายจังหวัด (*inf*) ส่งผลในทิศทางบวกต่อความยากจนที่ระดับนัยสำคัญร้อยละ 1 โดยเมื่ออัตราเงินเฟ้อเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้สัดส่วนคนจนเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.659, 0.888, 0.507 และ 0.721 ตามลำดับ และการว่างงานรายจังหวัด (*Unem*) ส่งผลในทิศทางบวกที่ระดับนัยสำคัญที่ร้อยละ 1 โดยเมื่ออัตราว่างงานเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้สัดส่วนคนจนเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.777, 2.231, 1.139 และ 1.801 ตามลำดับ และอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจรายจังหวัด (*GPP*) พบว่าไม่ส่งผลกระทบต่ออย่างมีนัยสำคัญต่อสัดส่วนคนจนในประเทศ สำหรับการศึกษาของประชากรรายจังหวัด (*ed*) พบว่าส่งผลกระทบต่อความยากจนที่ระดับนัยสำคัญร้อยละ 1 โดยการเพิ่มของปีการศึกษาเฉลี่ย 1 ปี จะทำให้สัดส่วนคนจนลดลงร้อยละ 0.446, 0.249, 0.343 และ 0.489 ตามลำดับ สำหรับบริการทางการแพทย์ (*doc*) พบว่าส่งผลต่อความยากจนในทิศทางลบ โดยการเพิ่มขึ้นของจำนวนแพทย์ต่อประชากร 100,000 คน จะทำให้สัดส่วนคนจนลดลงร้อยละ 0.045, 0.107, 0.058 และ 0.079 ที่ระดับนัยสำคัญร้อยละ 10, 1, 5 และ 1 ตามลำดับ สำหรับโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี (*tech*) พบว่าไม่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อความยากจน

เมื่อศึกษาถึงผลกระทบของการพัฒนาทางการเงินที่มีต่อความยากจนในรายภาคจะแสดงดังตารางที่ 5-6 โดยผลกระทบของการพัฒนาทางธนาคารที่มีต่อความยากจนในรายภาคในตารางที่ 5 พบว่าการพัฒนาทางธนาคารในด้านการขยายขนาดและกิจกรรมทางธนาคารพาณิชย์ (*FD1*) ส่งผลในทิศทางลบอย่างมีนัยสำคัญในภาคกลางและภาคเหนือที่ระดับนัยสำคัญร้อยละ 5 และภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ระดับนัยสำคัญร้อยละ 1 โดยการเพิ่มของดัชนี *FD1* จะส่งผลให้สัดส่วนคนจนลดลงร้อยละ 0.165, 0.361 และ 0.240 ตามลำดับ (คอลัมน์ที่ (1)-(3)) ซึ่งสอดคล้องกับผลโดยรวมทั้งประเทศ อย่างไรก็ตามดัชนีดังกล่าวไม่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญในภาคใต้ (คอลัมน์ที่ (4)) และสำหรับผลกระทบของการพัฒนาทางธนาคารในด้านการเข้าถึงการให้บริการของธนาคารพาณิชย์ (*FD2*) พบว่าส่งผลในทิศทางลบอย่างมีนัยสำคัญในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและ

⁶ ตัวแปรที่ใช้ได้ผ่านการทดสอบความนิ่งของข้อมูลด้วยวิธี Panel Unit Root test พบว่าตัวแปรทุกตัวมีความนิ่ง และได้ทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแต่ละคู่พบว่าไม่มีค่าไม่เกิน 0.8 จึงไม่พบปัญหาของ Multicollinearity อีกทั้งงานวิจัยนี้ได้ทดสอบความน่าเชื่อถือของแบบจำลองในตารางที่ 4-6 ด้วยวิธี System GMM-Estimation เนื่องจากวิธี Fixed /Random Effect อาจประสบปัญหา Endogeneity โดยวิธี system GMM จะมีการใส่ตัวแปรควบคุมความสัมพันธ์ของ lag ของตัวแปรตามและ Error Term โดยผลการศึกษาจากวิธี System-GMM ยังคงสอดคล้องกันกับผลที่ได้จากการประมาณการด้วยวิธี Fixed/Random Effect ซึ่งเป็นการยืนยันถึงความน่าเชื่อถือของผลการศึกษา

ภาคใต้ที่ระดับนัยสำคัญร้อยละ 10, 5, 1 และ 5 ตามลำดับ โดยการเพิ่มของดัชนี *FD2* ส่งผลให้สัดส่วนคนจนลดลงร้อยละ 0.761, 1.283, 3.607 และ 0.830 ตามลำดับ (คอลัมน์ที่ (5)-(8)) ซึ่งสอดคล้องกับผลโดยรวมทั้งประเทศ อีกทั้งผลกระทบของการพัฒนาทางธนาคารที่มีต่อความยากจนจะมีค่อนข้างมากในภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือ โดยสำหรับดัชนี *FD1* นั้นส่งผลให้สัดส่วนคนจนลดลงร้อยละ 0.361 และ 0.240 ตามลำดับ เมื่อเทียบกับภาคกลางที่เท่ากับร้อยละ 0.165 และภาคใต้ซึ่งไม่ส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญ และดัชนี *FD2* ส่งผลให้สัดส่วนคนจนลดลงร้อยละ 1.283 และ 3.607 เมื่อเทียบกับภาคกลางและภาคใต้ที่ร้อยละ 0.761 และ 0.830 ตามลำดับ โดยสำหรับผลของตัวแปรควบคุมในตารางที่ 5 นั้น พบว่ายังคงส่งผลกระทบต่อความยากจนในรายภาคอย่างมีนัยสำคัญและในทิศทางที่คล้ายคลึงกับผลการศึกษาโดยรวมในตารางที่ 4 อย่างไรก็ตามมีตัวแปรที่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญที่เพิ่มขึ้นจากในตารางที่ 4 ได้แก่ *GPP* ซึ่งส่งผลในทิศทางลบอย่างมีนัยสำคัญต่อความยากจนเฉพาะในภาคเหนือที่ระดับนัยสำคัญที่ร้อยละ 10 (คอลัมน์ที่ (2) และ (6)) และ *tech* ซึ่งส่งผลในทิศทางลบอย่างมีนัยสำคัญเฉพาะในภาคกลาง และภาคเหนือที่ระดับนัยสำคัญร้อยละ 5 (คอลัมน์ที่ (1)-(2) และ (5)-(6))

ตารางที่ 5 ผลกระทบของการพัฒนาทางธนาคารที่มีต่อความยากจนในรายภาคในประเทศไทย

ตัวแปร /แบบจำลอง	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
	ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้	ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้
<i>FD1</i>	-0.165** (0.074)	-0.361** (0.137)	-0.240*** (0.055)	-0.042 (0.035)				
<i>FD2</i>					-0.761* (0.402)	-1.283** (0.525)	-3.607*** (0.993)	-0.830** (0.334)
<i>GPP</i>	0.007 (0.031)	-0.122* (0.062)	0.003 (0.100)	0.106 (0.060)	0.009 (0.029)	-0.126* (0.061)	0.040 (0.100)	0.109* (0.061)
<i>inf</i>	0.155*** (0.013)	0.675*** (0.223)	0.638*** (0.153)	0.216* (0.114)	0.697*** (0.174)	0.991*** (0.289)	0.778*** (0.161)	0.313* (0.153)
<i>unem</i>	1.504** (0.618)	1.878*** (0.636)	1.981*** (0.538)	1.551*** (0.268)	1.464*** (0.252)	2.288*** (0.500)	2.145*** (0.591)	1.602*** (0.621)
<i>ed</i>	-1.293*** (0.334)	-1.518*** (0.331)	-1.424*** (0.442)	-1.400*** (0.413)	-1.204*** (0.413)	-1.519** (0.641)	-1.404*** (0.513)	-1.305*** (0.346)
<i>doc</i>	-0.107*** (0.024)	-0.114** (0.058)	-0.131** (0.051)	-0.107*** (0.032)	-0.131** (0.064)	-0.156** (0.070)	-0.176*** (0.057)	-0.214*** (0.033)
<i>tech</i>	-0.00004** (0.0001)	-0.0002** (0.0001)	-0.0002 (0.0001)	-0.0001 (0.0001)	-0.0002** (0.0001)	-0.0003** (0.0001)	-0.0001 (0.0001)	-0.0001 (0.0001)
Observations	364	238	275	196	364	238	275	196
จำนวนจังหวัด	26	17	20	14	26	17	20	14
Hausman test	25.79***	27.09***	5.71	10.66*	14.27**	22.48***	4.60	10.93*
Model	FE	FE	RE	FE	FE	FE	RE	FE
R ²	0.376	0.601	0.498	0.096	0.383	0.514	0.474	0.092

หมายเหตุ: */**/** แสดงถึงระดับนัยสำคัญที่ร้อยละ 10, 5 และ 1 ตามลำดับ, ตัวเลขในวงเล็บ (-) แสดงค่า Standard Error
ที่มา: จากการคำนวณ

สำหรับผลกระทบของการพัฒนาทางตลาดทุนที่มีต่อความยากจนในรายภาคดังแสดงในตารางที่ 6 พบว่าการพัฒนาตลาดทุนทางด้านขนาด (FD3) และด้านขนาดและกิจกรรมในตลาดทุน (FD4) ส่งผลกระทบในทิศทางลบอย่างมีนัยสำคัญต่อความยากจนในทุกภาคที่ระดับนัยสำคัญที่ร้อยละ 1 และที่ร้อยละ 5 ในภาคใต้ โดยการเพิ่มของดัชนี FD3 ร้อยละ 1 ส่งผลให้สัดส่วนคนจนลดลงร้อยละ 0.123, 0.302, 0.285 และ 0.120 ในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ตามลำดับ (คอลัมน์ที่ (1)-(4)) และการเพิ่มของดัชนี FD4 ร้อยละ 1 ส่งผลให้สัดส่วนคนจนลดลงร้อยละ 0.093, 0.171, 0.185, และ 0.071 ในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ตามลำดับ (คอลัมน์ที่ (5)-(8)) ซึ่งยังคงเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับผลโดยรวมทั้งประเทศในตารางที่ 4 อีกทั้งพบว่าผลกระทบดังกล่าวจะค่อนข้างมากในภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งสำหรับดัชนี FD3 ส่งผลกระทบให้สัดส่วนคนจนลดลงเท่ากับร้อยละ 0.302 และ 0.285 ตามลำดับเมื่อเทียบกับภาคกลางและภาคใต้ที่เท่ากับร้อยละ 0.123 และ 0.120 และสำหรับดัชนี FD4 ส่งผลให้สัดส่วนคนจนลดลงร้อยละ 0.185 และ 0.171 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือเมื่อเทียบกับภาคกลางและภาคใต้ที่เท่ากับร้อยละ 0.093 และ 0.071 และสำหรับผลของตัวแปรควบคุมพบว่ายังคงส่งผลกระทบต่อความยากจนในรายภาคอย่างมีนัยสำคัญและในทิศทางที่คล้ายคลึงกับผลการศึกษาโดยรวม โดยมีตัวแปรที่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญที่เพิ่มขึ้นจากในตารางที่ 4 ได้แก่ GPP ซึ่งส่งผลในทิศทางลบอย่างมีนัยสำคัญเฉพาะในภาคเหนือที่ระดับนัยสำคัญที่ร้อยละ 10 และ 5 ตามลำดับ (คอลัมน์ที่ (2) และ (6)) และ tech ซึ่งส่งผลในทิศทางลบอย่างมีนัยสำคัญต่อความยากจนเฉพาะในภาคกลางและภาคเหนือที่ระดับนัยสำคัญที่ร้อยละ 1 (คอลัมน์ที่ (1)-(2) และ (5)-(6))

ตารางที่ 6 ผลกระทบของการพัฒนาทางตลาดทุนที่มีต่อความยากจนในรายภาคในประเทศไทย

ตัวแปร / แบบจำลอง	(1) ภาคกลาง	(2) ภาคเหนือ	(3) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	(4) ภาคใต้	(5) ภาคกลาง	(6) ภาคเหนือ	(7) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	(8) ภาคใต้
FD3	-0.123*** (0.025)	-0.302*** (0.059)	-0.285*** (0.039)	-0.120** (0.046)				
FD4					-0.093*** (0.016)	-0.171*** (0.033)	-0.185*** (0.039)	-0.071** (0.028)
GPP	0.033 (0.032)	-0.103* (0.050)	-0.034 (0.076)	-0.038 (0.087)	0.007 (0.029)	-0.120** (0.055)	0.047 (0.100)	-0.051 (0.075)
inf	0.545*** (0.163)	0.641*** (0.139)	0.477*** (0.124)	0.400*** (0.132)	0.672*** (0.152)	0.849*** (0.162)	0.735*** (0.147)	0.475*** (0.145)
unem	1.461*** (0.393)	1.644** (0.550)	1.936*** (0.523)	1.140** (0.570)	1.214** (1.296)	1.797*** (0.506)	1.785*** (0.508)	1.327** (0.600)
ed	-1.237*** (0.345)	-1.562*** (0.501)	-1.607* (0.829)	-1.476** (0.635)	-1.050*** (0.320)	-1.190*** (0.138)	-1.267*** (0.417)	-0.716** (0.395)
doc	-0.130** (0.061)	-0.158*** (0.445)	-0.163*** (0.033)	-0.142** (0.084)	-0.922*** (0.033)	-1.201** (0.607)	-1.165** (0.582)	-1.227*** (0.332)
tech	-0.0003*** (0.00041)	-0.0001*** (0.0000)	-0.00004 (0.0001)	-0.0001 (0.0001)	-0.0002*** (0.0001)	-0.0001*** (0.00002)	-0.0001 (0.0002)	-0.0001 (0.0001)

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ตัวแปร / แบบจำลอง	(1) ภาคกลาง	(2) ภาคเหนือ	(3) ภาคตะวันออก ออกเฉียงเหนือ	(4) ภาคใต้	(5) ภาคกลาง	(6) ภาคเหนือ	(7) ภาคตะวันออก ออกเฉียงเหนือ	(8) ภาคใต้
Observations	364	238	275	196	364	238	275	196
จำนวนจังหวัด	26	17	20	14	26	17	20	14
Hausman test	28.07***	17.20***	5.61	20.05**	21.91***	15.89**	2.23	16.25**
Model	FE	FE	RE	FE	FE	FE	RE	FE
R ²	0.433	0.650	0.571	0.167	0.408	0.563	0.486	0.117

หมายเหตุ: */**/** แสดงถึงระดับนัยสำคัญที่ร้อยละ 10, 5 และ 1 ตามลำดับ, ตัวเลขในวงเล็บ (-) แสดงค่า standard error

ที่มา: จากการคำนวณ

การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบว่าการพัฒนาทางการเงินทั้งการพัฒนาทางธนาคารและตลาดทุนส่งผลในทิศทางลบต่อความยากจนในประเทศไทยซึ่งสอดคล้องกับที่คาดการณ์ไว้ โดยสำหรับการพัฒนาทางธนาคาร (ดัชนี *FD1* และ *FD2*) พบว่าเมื่อธนาคารพาณิชย์มีการขยายขนาดและกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น ธนาคารจะมีขนาดใหญ่และมีการให้บริการที่เพิ่มขึ้นโดยเฉพาะในการปล่อยสินเชื่อ ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงเงินทุนได้มากยิ่งขึ้น อีกทั้งการเข้าถึงการให้บริการของธนาคารพาณิชย์ที่มากขึ้นผ่านการขยายจำนวนสาขา จะทำให้การเข้าถึงบริการทางการเงิน เงินทุนและสินเชื่อมากขึ้น ทำให้เกิดการขยายการลงทุนและสภาพคล่อง และทำให้รายได้ของประชาชนเพิ่มขึ้นและส่งผลกระทบต่อความยากจนให้ลดลงได้ โดยผลที่ได้สอดคล้องกันกับงานวิจัยที่ผ่านมา (Donou-Adonsou and Sylwester, 2016; Boukhatem, 2015; Cepparulo et al., 2016; Ran et al., 2020) อีกทั้งอาจเป็นผลมาจากนโยบายการพัฒนาทางการเงินที่มีมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่แผนพัฒนาทางการเงินในระยะที่ 1 ที่มีการสนับสนุนการขยายขอบเขตธุรกิจของธนาคารพาณิชย์และให้ประชาชนเข้าถึงบริการทางการเงินได้มากขึ้น ซึ่งยังคงปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาทางการเงินในระยะที่ 2 และ 3 โดยการพัฒนาทางธนาคารจะส่งผลกระทบต่อความยากจนในภาพรวมและในทุกภาคในประเทศ ยกเว้นผลของการพัฒนาทางธนาคารด้านการขยายขนาดและกิจกรรมทางธนาคาร (*FD1*) ที่ไม่ส่งผลกระทบต่อความยากจนในภาคใต้อย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในภาคใต้มีดัชนี *FD1* ที่สูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่นดังแสดงในตารางสถิติที่ 3 โดยมีค่าเฉลี่ยที่ร้อยละ 40.113 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยโดยรวมทั้งประเทศ ดังนั้นอาจทำให้การพัฒนาทางธนาคารในด้านดังกล่าวไม่ส่งผลกระทบต่อความยากจนเท่าที่ควรซึ่งสอดคล้องกับ Ran et al. (2020), Lassoued (2018) และ Cepparulo et al. (2016) ที่พบว่าผลของการพัฒนาทางธนาคารพาณิชย์ในภูมิภาคที่มีระดับการพัฒนาทางการเงินที่สูง จะส่งผลน้อยหรือไม่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญ อีกทั้งจะพบว่าผลของการพัฒนาทางธนาคาร (*FD1* และ *FD2*) จะมีค่อนข้างมากในภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเป็นภาคที่ประสบกับความยากจนที่สูงเมื่อเทียบกับภาคอื่นๆ โดยจากตารางสถิติที่ 3 พบว่าภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีความยากจนที่สูงซึ่งสอดคล้องกับ Ran et al. (2020) และ Lassoued (2018) ที่พบว่าผลของการพัฒนาทางการเงินจะมีมาก

ในภาคที่มีความยากจนที่สูงเนื่องจากภาคดังกล่าวมีปัญหาของการเข้าถึงการบริการทางการเงินและสินเชื่อที่มาก ซึ่งทำให้ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาทางธนาคารที่ค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่นๆ และในส่วนของ การพัฒนาทางตลาดทุนในด้านขนาดของตลาดทุนและด้านขนาดและกิจกรรมในตลาดทุน (FD3 และ FD4) พบว่าสอดคล้องกับที่คาดการณ์ไว้ โดยเมื่อตลาดทุนมีการขยายขนาดและกิจกรรมการซื้อขายที่มากขึ้น จะทำให้ ธนาคารและประชาชนสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้มากขึ้นผ่านการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งส่งผลให้มีแหล่ง เงินทุนเพิ่มขึ้นเพื่อใช้ในการลงทุน และธนาคารสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนและปล่อยกู้ได้มากขึ้น ส่งผลให้การ ลงทุนขยายตัว ประชาชนมีรายได้ที่มากขึ้นและความยากจนลดลง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา (Kaidi and Mensi, 2018; Kappel, 2010) และผลที่ได้อาจเนื่องมาจากแผนพัฒนาทางการเงินที่ออกมามีตั้งแต่ในระยะที่ 1-3 ซึ่งมีการส่งเสริมการพัฒนาตลาดทุนทั้งการก่อตั้งการซื้อขายพันธบัตรผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ การสนับสนุนให้ ธุรกิจทำธุรกรรมผ่านตลาดทุน การเปิดซื้อขายผลิตภัณฑ์ทางการเงินใหม่เพิ่มขึ้น อีกทั้งจากกระทรวงการคลัง (2560) พบว่าประเทศไทยได้ออกแผนแม่บทการพัฒนาตลาดทุนไทยทั้งฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2545-2548) และ 2 (พ.ศ. 2549-2553) เพื่อพัฒนาการขยายขนาดและกิจกรรมการซื้อขายของตลาดทุน โดยมีการเปิดเสรี โบราณญาตลาดหลักทรัพย์และค่าธรรมเนียมการซื้อขาย เพิ่มตราสารอนุพันธ์สู่ตลาด และออกแผนพัฒนาตลาดทุน ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2560-2564) เพื่อขยายขนาดและกิจกรรมของตลาดทุนผ่านการส่งเสริมการซื้อขายด้วยระบบ Electronic Trading Platform (ETP) ส่งเสริมการระดมทุนออกตราสาร โดยจากการศึกษาพบว่าผลของการ พัฒนาตลาดทุนจะค่อนข้างมากในภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเป็นภาคที่มีความยากจนที่สูงเมื่อเทียบกับภาคอื่นๆ ดังแสดงในตารางที่ 3 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผลของการพัฒนาทางการเงินจะมีค่อนข้างมากในภาค ที่มีความยากจนสูง

สำหรับตัวแปรควบคุมด้านเศรษฐกิจและสังคมพบว่า อัตราเงินเพื่อส่งผลในทิศทางบวกต่อความยากจน ทั้งในภาพรวมและในทุกภาคซึ่งสอดคล้องกับที่คาดการณ์ไว้ โดยเมื่ออัตราเงินเพื่อเพิ่มขึ้น จะทำให้ราคาสินค้าใน ประเทศสูงขึ้น อำนาจซื้อของเงินและรายได้ที่แท้จริงของประชาชนลดลง ส่งผลให้ความสามารถในการซื้อสินค้า และบริการมาบริโภคลดลง และทำให้ความยากจนสูงขึ้น โดยสอดคล้องกับ Kaidi and Mensi (2018) และ Beck et al. (2007) สำหรับอัตราร่างงานพบว่าส่งผลในทิศทางบวกต่อความยากจนทั้งในภาพรวม และ ในทุกภาค โดยหากการว่างงานเพิ่มขึ้น ประชาชนจะมีรายได้ที่ลดลงเนื่องจากความสามารถในการทำงานหา รายได้ลดลง และทำให้ความยากจนเพิ่มขึ้นซึ่งสอดคล้องกับที่คาดการณ์ไว้ สำหรับตัวแปร GPP พบว่าไม่ส่งผล กระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อความยากจนในประเทศไทยในภาพรวมแต่ส่งผลในทิศทางลบอย่างมีนัยสำคัญ ในภาคเหนือ โดยหากอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงขึ้นจะทำให้การจ้างงาน การประกอบกิจการขยายตัว ทำให้รายได้และความยากจนลดลงซึ่งสอดคล้องกับที่คาดการณ์ไว้ โดยตัวแปรนี้ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญเฉพาะ ในภาคเหนือซึ่งอาจเนื่องมาจากภาคเหนือนั้นมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่ำดังแสดงในตารางที่ 3 ดังนั้น จึงได้รับผลกระทบจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่มากกว่าภาคอื่นๆ ที่มีอัตราการเจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจที่ค่อนข้างสูงกว่าอยู่แล้ว อีกทั้งสัดส่วนของคนจนในภาคเหนือมีระดับที่ค่อนข้างสูงจึงอาจทำให้ ภาคเหนือได้รับอิทธิพลจากปัจจัยที่ส่งผลต่อความยากจนได้มากกว่า โดยเนื่องจากตัวแปรนี้ส่งผลเฉพาะใน

ภาคเหนือ จึงอาจทำให้เมื่อพิจารณาในภาพรวมทั้งประเทศแล้วอาจพบว่าตัวแปร GPP ไม่ได้ส่งผลกระทบต่ออย่างมีนัยสำคัญในภาพรวม สำหรับตัวแปรควบคุมทางสังคมพบว่าตัวแปรการศึกษาและบริการทางการแพทย์นั้นส่งผลในทิศทางลบต่อความยากจนทั้งในภาพรวมและในทุกภาค โดยเมื่อประชากรมีการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นจะทำให้มีความรู้ ทักษะ ในการทำงานมากขึ้น ทำให้การจ้างงานและรายได้สูงขึ้น และความยากจนลดลง และเมื่อการบริการทางการแพทย์เพิ่มขึ้น จะส่งผลให้สุขภาพของประชาชนดีขึ้น ผลผลิตของแรงงานเพิ่มสูงขึ้น ทำให้ประชาชนสามารถทำงานหารายได้ได้มากขึ้นและความยากจนจะลดลงซึ่งสอดคล้องกับที่คาดการณ์ และงานวิจัยที่ผ่านมา (ธนพล สราญจิตร, 2558; ศุภเจตน์ จันทร์สาส์น, 2555; Cepparulo et al., 2016; Ayyagari et al., 2019) และสำหรับโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีพบว่าไม่ส่งผลกระทบต่อความยากจนในประเทศไทยในภาพรวม แต่ส่งผลในรายภาคเฉพาะในภาคกลางและภาคเหนือ โดยส่งผลในทิศทางลบต่อความยากจนซึ่งสอดคล้องกับที่คาดการณ์ไว้ โดยการเพิ่มของจำนวนเครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศ จะทำให้การเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีเพิ่มขึ้น เกิดการขยายตัวของกิจกรรมการผลิต การลงทุน รายได้ของประชาชนให้สูงขึ้น และทำให้ความยากจนลดลงได้ โดยจากตารางที่ 3 ภาคเหนือและภาคกลางมีส่วนของตัวแปรดังกล่าวที่ค่อนข้างสูง ซึ่งแสดงว่าปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีจะส่งผลกระทบต่ออย่างมีนัยสำคัญเฉพาะในภาคที่มีโครงสร้างพื้นฐานดังกล่าวที่ค่อนข้างสูง โดยภาคที่มีโครงสร้างพื้นฐานอยู่ในระดับที่ต่ำอาจไม่ได้รับผลกระทบเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาในครั้งนี้

1. จากผลการศึกษาซึ่งพบว่าการพัฒนาทางธนาคารทั้งในด้านของการขยายขนาดและกิจกรรมทางธนาคาร รวมถึงในด้านการเข้าถึงการให้บริการของธนาคารส่งผลให้ความยากจนในประเทศไทยลดลง ดังนั้นรัฐบาลและผู้วางนโยบายควรส่งเสริมการพัฒนาทางธนาคารผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนยุทธศาสตร์ชาติ และส่งเสริมควบคู่กับแผนพัฒนาทางการเงินในระยะที่ 3 โดยเน้นการเพิ่มการบริการที่หลากหลายและการเข้าถึงเงินทุนของประชาชนโดยเฉพาะในระดับครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำ ธุรกิจ SMEs และวิสาหกิจชุมชน เป็นต้น เพื่อเพิ่มการเข้าถึงบริการทางการเงินให้มากยิ่งขึ้น
2. จากผลการศึกษาพบว่าการพัฒนาทางตลาดทุนทั้งในด้านขนาดและกิจกรรมในตลาดทุนนั้น จะส่งผลให้ความยากจนในประเทศไทยลดลง ดังนั้นผู้วางนโยบายควรส่งเสริมการพัฒนาตลาดทุนตามแผนพัฒนาทางการเงินและแผนพัฒนาตลาดทุนไทยในระยะที่ 3 อย่างต่อเนื่อง โดยควรส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งเงินทุนให้มากขึ้น อีกทั้งขยายขนาดและกิจกรรมการลงทุนในตลาดทุนให้สามารถลงทุนในผลิตภัณฑ์ใหม่และหลากหลายขึ้นเช่น กองทุนรวมสำหรับผู้มีรายได้ต่ำและกลุ่มเกษตรกร การระดมทุนผ่านระบบออนไลน์ (Crowd Funding) การส่งเสริมการลงทุนระหว่างภาครัฐและเอกชน (Public Private Partnership: PPP) เป็นต้น
3. จากการศึกษาพบว่าการพัฒนาทางการเงินทั้งด้านธนาคารและตลาดทุนส่งผลกระทบต่อที่ค่อนข้างมากในภูมิภาคที่มีระดับการพัฒนาทางการเงินที่ต่ำกว่าและโดยเฉพาะในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีความยากจนในระดับสูง ดังนั้นผู้ดำเนินนโยบายควรมุ่งส่งเสริมการพัฒนาทางการเงินในระดับภูมิภาคให้มากขึ้นโดยเฉพาะในภูมิภาคที่ประสบกับความยากจนและมีระดับการพัฒนาทางการเงินที่ค่อนข้างต่ำ ซึ่งได้รับผลกระทบจากการพัฒนาทางการเงินที่ค่อนข้างมาก รวมถึงควรคำนึงถึงผลกระทบของการพัฒนาทางการเงินที่มีต่อความยากจนในแต่ละภูมิภาคด้วยเนื่องจากผลกระทบในแต่ละภูมิภาคอาจแตกต่างกัน

4. ผลการศึกษาพบว่าอัตราเงินเฟ้อและอัตราการว่างงานที่สูงขึ้นส่งผลให้ความยากจนในประเทศไทยและในรายภาคเพิ่มขึ้น ดังนั้นธนาคารแห่งประเทศไทยควรให้ความสำคัญต่อการใช้นโยบายการเงินตามกรอบเป้าหมายเงินเฟ้อเพื่อควบคุมเงินเฟ้อให้อยู่ในระดับเป้าหมาย รวมถึงมุ่งแก้ไขปัญหาระหว่างการส่งเสริมการจ้างงานและพัฒนาศักยภาพคนให้มีทักษะให้มากขึ้น อีกทั้งพบว่าอัตราการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจส่งผลให้ความยากจนลดลงในภาคเหนือซึ่งเป็นภาคที่มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับต่ำและมีความยากจนสูง ดังนั้นภาครัฐควรส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไปสู่ภูมิภาคมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะในภาคที่ประสบกับความยากจนและมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่ำเพื่อให้สามารถลดความยากจนได้มากยิ่งขึ้น

5. ผลการศึกษาพบว่าการศึกษาและการบริการทางการแพทย์ที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้ความยากจนในประเทศไทยและในรายภาคลดลง ดังนั้นรัฐบาลควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาในทุนมนุษย์และส่งเสริมด้านสุขภาพ และโภชนาการทั้งในประเทศและในภูมิภาคให้มากขึ้นเช่น ส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐานและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านสุขภาพให้ครอบคลุมในระดับภูมิภาคผ่านการจัดสรรงบประมาณในการลงทุนในระบบสาธารณสุขชุมชนและระดับภาค โดยสำหรับโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีนั้นพบว่าส่งผลกระทบต่อความยากจนในรายภาคในภาคกลางและภาคเหนือ ดังนั้นรัฐควรให้ความสำคัญในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีโดยเฉพาะในระดับภูมิภาคให้มากขึ้นเพื่อให้ความยากจนมีแนวโน้มที่ลดลง โดยเน้นการพัฒนาเทคโนโลยีในภาคที่มีโครงสร้างพื้นฐานที่สูงเป็นพื้นฐานรวมถึงควบคู่กับในภาคที่มีระดับการพัฒนาทางเทคโนโลยีที่ต่ำด้วย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งถัดไป

การศึกษาครั้งต่อไปอาจมีการศึกษาถึงผลกระทบของการพัฒนาทางการเงินในประเด็นอื่นเช่น ความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ รวมถึงศึกษาครอบคลุมถึงการใช้ข้อมูลรายจังหวัดในต่างประเทศตลอดจนศึกษาถึงผลกระทบในประเด็นอื่นๆ เช่น การแข่งขันทางการเงิน และการเปิดเสรีทางการเงิน เป็นต้น ที่มีต่อความยากจน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการคลัง. (2560). *แผนพัฒนาตลาดทุนไทยฉบับที่ 3 (ปี 2560-2564)*. สืบค้นเมื่อ 29 พฤศจิกายน 2564 จาก https://ofm.mof.go.th/th/view/attachment/file/38383833/pressnew_14092560.pdf
- ชูชาติ ชายทวีป. (2559). ปัจจัยสำเร็จของการลดปัญหาความยากจน. *วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ*, 3(2), 188-214.
- ธนพล สราญจิตร. (2558). ปัญหาความยากจนในสังคมไทย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซียฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 5(2), 12-21.
- ศุภเจตน์ จันทร์สาส์น. (2555). สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในประเทศไทย. *วารสารนักบริหาร*, 32(1), 3-10.

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). แผนที่ความยากจนในประเทศไทยประจำปี 2560. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2564 จาก http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/pubs/e-book/map_2560_WholeKingdom/files/assets/basic-html/index.html#1
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). สถิติรายได้และรายจ่ายของครัวเรือน. สืบค้นเมื่อ 5 ตุลาคม 2564 จาก <http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/08.aspx>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ*. สืบค้นเมื่อ 14 ตุลาคม 2564 จาก https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=develop_issue
- อานันท์ชนก สกนธวัฒน์. (2555). *พลวัตของความยากจน: กรณีศึกษาครัวเรือนชาวนาในพื้นที่เขตชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางของไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันคลังสมองของชาติ.
- Ayyagari, M., Beck, T., & Hoseini, M. (2019). Finance, law, and poverty: Evidence from India. *Journal of Corporate Finance*, 60(1), 1-62.
- Bank of Thailand. (2020). *Financial Sector Master Plan*. Retrieved October 14, 2020 from <https://www.bot.or.th/English/FinancialInstitutions/Highlights/Pages/FSMP.aspx>
- Beck, T., Demirgüç-Kunt, A., Levine, R. (2007). Finance, Inequality, and the poor. *Journal of Economic Growth*, 12(1), 27-49.
- Beck, T., Feyen, E., Ize, A., Moizeszowicz, F. (2008). Benchmarking Financial Development. *The World Bank Policy Research Working Paper*, 4638, 1-47.
- Boukhatem, J. (2015). Assessing the direct effect of financial development on poverty reduction in a panel of low- and middle-income countries. *Research in International Business and Finance*, 37(2), 214-230.
- Cepparulo, A., Cuestas, J. C., & Intartaglia, M. (2016). Financial development, institutions, and poverty alleviation: an empirical analysis. *Applied Economics*, 49(36), 3611-3622.
- Cherif, M., Babeski, Y., Goaid, M., Kandil, M., Hasan, I., & Sabri, N. (2008). *Financial Development, Economic Growth and Poverty Alleviation in Mena Region*. Retrieved October 14, 2020 from <https://www.femise.org/en/studies-and-research/financial-development-economic-growth-and-poverty-alleviation-in-mena-region/>
- Cruz, J. F. & Imperial, F. A. (2014). The Finance-Inequality Linkage: The effect of Financial Development to Income Distribution in the Philippines. *52th Annual Meeting of the Philipphine Economic Society, 14th November 2014*, 1-31.
- Donou-Adonsou, F. & Sylwester, K. (2016). Financial development and poverty reduction in developing countries: New evidence from banks and microfinance institutions. *Review of Development Finance*, 6(1), 82-90.

- Greenwood, J. & Jovanovic, B. (1990). Financial Development, Growth, and the Distribution of Income. *Journal of Political Economy*, 98(5), 1076-1107.
- Inoue, T. & Hamori, S. (2012). How has financial deepening affected poverty reduction in India? Empirical analysis using state-level panel data. *Applied Financial Economics*, 22(5), 395-408.
- Jauch, S. & Watzka, S. (2015). Financial development and income inequality: a panel data approach. *Empirical Economics*, 51, 291-314.
- Jeanneney, S. G., & Kpodar, K. (2011). Financial Development and Poverty Reduction: Can There be a Benefit without a cost? *Journal of Development Studies*, 47(1), 143-163.
- Julilian, H. & Kirkpatrick, C. (2005). Does Financial Development Contribute to Poverty Reduction?. *The Journal of Development Studies*, 41(4), 636-656.
- Kaidi, N. & Mensi, S. (2018). Financial development and poverty reduction: a study of middle income countries. *ESCT Business School Working Paper*, 1216, 1-25.
- Kappel, V. (2010). *The Effects of Financial Development on Income Inequality and Poverty*. Retrieved October 15, 2020 from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1585148
- Lassoued, T. (2018). The Effect of Financial Liberalization and Inflation on Poverty. *International Research Journal of Finance and Economics*, 170, 77-91.
- Olohunlana, A. O. & Dauda, R. O. S. (2019). Implications of financial development on poverty and inequality: Evidence from Nigeria. *The Romanian Economic Journal*, 12(71), 42-59.
- Ran, M., Chen, L., & Li, M. (2020). Financial Deepening, Spatial Spillover, and Rural Income Disparity: Evidence from China. *Sustainability*, 12(4), 1-16.
- Singh, R. J. and Huang, Y. (2011). Financial Deepening, Property Rights, and Poverty: Evidence from Sub-Saharan Africa. *IMF Working Paper*, 196, 1-32.